

لا إله إلا الله

Franco
Cardini

chalífa

a západ

Kořeny
terorismu
a pokrytectví
Západu

FRANCO CARDINI

Chalífa a Západ

KOŘENY TERORISMU
A POKRYTECTVÍ ZÁPADU

Franco Cardini

chalífa a západ

Kořeny terorismu
a pokrytectví
Západu

VYŠEHRA D

Z italského originálu *L'ipocrisia dell'Occidente*,
vydaného nakladatelstvím Gius. Laterza & Figli roku 2015,
přeložily Jitka Michalčíková a Tereza Siegllová
Obálku a grafickou úpravu navrhl Vladimír Verner
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2016 jako svou 1471. publikaci
Odpovědný redaktor Filip Outrata
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 140 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

Copyright © 2015, Gius. Laterza & Figli
Translation © Jitka Michalčíková, Tereza Siegllová, 2016

ISBN 978-80-7429-707-6

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

Mnoha mým přátelům, kteří mi pomáhali při psaní těchto stránek a kteří doufají, že na nich nebudou citováni; a především těm, které jsem ztratil a ještě ztratím – doufám, že jich bude málo – kvůli tomu, co je zde napsáno.

OBSAH

Úvod: Hrůza zbavená kouzla	11
„Černá neděle“ <i>monsieura</i> Hollandea <i>Paříž, 19. ledna 2014</i>	29
Magistra barbaritas <i>Florencie, 4. května</i>	35
Dvě zdrženlivé zprávy <i>Paříž, 1. června</i>	39
„Znovunastolení chalífátu“? <i>Paříž, 6. července</i>	41
Povinnost rozsévače a neplodná semena <i>Paříž, 13. července</i>	56
Ale ano, nechme je vyhladit! Vždyť jsou to jen satanisté... <i>Paříž, 10. srpna</i>	63
Papež František, Irák a „džihádistický průšvih“ <i>Paříž, 20. srpna</i>	68
„Džihádistické nebezpečí“ a jeho nikoliv náhodná nepochopení <i>Paříž, 24. srpna</i>	73
„Třetí vlna“? <i>Paříž, 25. srpna</i>	79

Možná terorista, možná revolucionář...	
<i>Paříž, 31. srpna</i>	84
Přísnost a rozum	
<i>Florence, 28. září</i>	92
Jeruzalém	
Jediná možná cesta, pštros a tři opice (nestane-li se zázrak...)	
<i>Florence, 9. listopadu</i>	97
„I když je to šílenství, přesto je v něm logika“	
<i>Florence, 16. listopadu.</i>	103
Milovat smrt, snít o ráji	
<i>Florence, 23. listopadu.</i>	111
Chalífové už nejsou, co bývali...	
<i>Florence, 30. listopadu.</i>	118
Papež v Turecku	
<i>Paříž, 2. prosince</i>	122
Pohoršení na baterky	
<i>Paříž, 21. prosince</i>	126
Chalífova strategie	
<i>Florence, 20. ledna 2015</i>	134
Guantanamera	
<i>Florence, 27. ledna</i>	139
Namísto závěru: Tak co se vlastně zpackalo?	146
Minimální bibliografie	159
Rejstřík	162

ÚVOD

Hrůza zbařená kouzla

Řekněme pravdu: je to těžké, být přesvědčeni, že patříme k občanský a kulturně vyšší civilizaci než jakákoli jiná, neboť ta naše v sobě nese univerzální hodnoty, a zároveň si hořce uvědomovat, že vůbec nejsme schopni to dokázat. Paříž, město, které je z mnoha pohledů symbolem svobody myšlení a lidských práv, od čtvrtka 7. do pátku 9. ledna 2015 šokoval hrůzný řetězec smutných událostí a zločinů. Ty jí na jednu stranu zdtily, na druhou stranu vyvolaly u jejích obyvatel a mnoha dalších lidí, kteří se sešli na náměstích – mezi nimi byly i desítky evropských politických lídrů –, ráznou a sjednocující odpověď. Právě vývoj té odpovědi (republikánská manifestace v neděli 11. ledna) ještě navíc přinesl řadu nečekaných otázek, na něž se jen obtížně hledala přesvědčivá odpověď.

Ráno 7. ledna 2015 dva bratři, dvaatřicetiletý Chérif a čtyřiatřicetiletý Saïd Kouachi, francouzští občané muslimské víry a severoafrického původu, vtrhli do sídla týdeníku Charlie Hebdo – proslaveného kreslenými vtipy o islámu, ale i o křesťanství a židovství – a zabilí téměř všechny redaktory, několik zaměstnanců ochranky a mimo budovu také dvaatřicetiletého policistu Ahmeda Merabeta, muslima. Po dramatickém útěku se jim podařilo ukrýt se v budově neda-leko Paříže, odkud je policie o dva dny později vytáhla a zastřelila je. Později vyšlo najevo, že minimálně jednoho z nich, Chérifa, již policie znala a měla ho pod dohledem a že byl napojený na skupinu spojenou s al-Káidou, byl naverbován v jedné náborové *filière* pro mladé francouzské bojovníky a před časem se vrátil z Iráku, kde se připojil k organizaci Džabhat an-Nusrá. Mezitím ve čtvrtek 8. ledna mladý muslim Coulibaly, zdánlivě bez jakéhokoli spojení s oběma

teroristy, zabil u Parku Montrouge ve XIV. obvodu příslušníka městské policie a potom následujícího dne, 9. ledna ráno, přepadl košer supermarket v Porte de Vincennes ve XX. obvodě; několik zákazníků obchodu, občanů židovského vyznání, kteří se připravovali na šabat, zajal jako rukojmí a čtyři z nich zabil. Téhož dne ho v prostorách supermarketu zabila zásahová policejní jednotka.

Sled událostí vyvolal smršť falešných či nepřesných zpráv, hromadu komentářů a polemik. Masakr novinářů a ilustrátorů časopisu Charlie Hebdo – který již nějakou dobu měli v hledáčku islamisté kvůli několika obrázkům, jež zesměšňovaly proroka Muhammada – ještě za tepla vyvolal velkou spontánní manifestaci na Place de la République. Ta se nesla ve znamení požadavku práva na satiru jakožto součásti svobody tisku a svobody slova *tout court*, jež byla vlastně koncepčním cílem masakru. Účastníci manifestace zvedli les propisek a tužek a toto gesto symbolizovalo, že na kalašnikovovy atentátníky chtějí odpovědět zbraněmi svobodné a odvážné kritiky – zbraněmi myšlení a ironie proti zbraním fanatického a zbedněného terorismu, který umí jen zabíjet a miluje smrt. Motto „Je suis Charlie“, jež bylo okamžitě přeloženo do mnoha jazyků (včetně arabštiny), zdůrazňovalo, že zasažený týdeník představuje všechny ty, kteří věří v univerzální hodnoty obrany svobody, jež nesnáší hranice a tabu.

Vraždění v Paříži 7. ledna 2015 zasáhlo celé lidstvo, protože jím byla zasažena univerzální práva; v první řadě právo na svobodu myšlení a svobodu slova. Obraz náměstí Place de la République přetékačímho dojatým davem byl krásný a dojemný. Bylo krásné moci opakovat ve všech jazycích: „Je suis Charlie.“ Týdeník Charlie Hebdo představuje nás všechny, ne tím, co píše a kreslí, ale tím, co symbolizuje: hrdost na svobodu, která nezná tabu. Právě to po dřívějším teroristickém útoku, při němž bylo poškozeno sídlo týdeníku, prohlásil slavný kreslíř Stéphane Charbonnier („Charb“). Lidem odpovědným za útok, který vyvolaly karikatury Proroka, Charbonnier odpověděl, že v západní kultuře – nebo každopádně v jeho osobní interpretaci západní kultury – náboženství není nic jiného než forma filozofie či ideologie, tudíž zesměšňovat a karikovat Muhammada nebo Pannu

Marii je legitimní, stejně jako je legitimní zesměšňovat a karikovat Karla Marxe nebo prezidenta Obamu.

Paříž se mezitím oblékla do smutku. V noci z 9. na 10. ledna každou celou hodinu až do dvou hodin ráno by neinformovaní turisté na Pont Neuf marně čekali s tablety připravenými k focení na zlatý třpyt a diamantový svit Eiffelovky, které se každou noc opakují. Věž ve své železné chladnosti zůstala té noci tmavá pod temným lednovým nebem. Ve smutku, jako černé vlajky. *La Ville Lumière*, město světél, se na jednu noc vzdalo své nádhery. Drželo smutek za redaktory z Charlie Hebdo, za policisty, kteří zemřeli při výkonu svých povinností, za oběti osamocené atentátníka z Porte de Vincennes. Jeho povaha byla mezitím vykreslena jako zneklidňující typ nepřizpůsobivého člověka, trpícího psychickými poruchami, který projevoval sympatie k Islámskému státu chalífy al-Bagdádího. Tento detail, alespoň v podobě indicií, nabízel vnímavějším pozorovatelům nový a možná nikoliv zanedbatelný problém. Al-Káida a Džabhat an-Nusrá jsou protivníky Islámského státu, ačkoliv mají stejný salafitský teologický původ. Za oběma odlišnými a soupeřícími vyznáními – nevíme však, do jaké míry vědomě, ani zda alespoň na základě širšího taktického plánu, či ne – se jasně rýsuje občanský a náboženský boj mezi různými pojetími politického islámu, *fitna*. Tento boj se již netýká jen muslimských zemí, ale i Západu, kde narůstá – to je ovšem jiný fenomén, který momentálně nejsme schopni vyhodnotit ani kvantitativně, ani kvalitativně – počet konvertujících k islámu; a spolu s nimi fatálně (ovšem také ve stále větší míře) narůstá také počet kandidátů usilujících o to, stát se bojovníky džihádu.

Brzy se však ve francouzském veřejném mínění a v masmédiích, která veřejné mínění reprezentovala, začala rýsovat výrazná rozdílnost pohledů a nakonec se projevila i v obecném mínění Západu. Nebylo náhodou, že večer 8. ledna v projevu k francouzskému národu vysílaném v televizi (který v mnoha pozorovatelích vyvolal dojem, že prezident podlehl pokušení využít příležitosti, kterou mu nabídly tragické okolnosti, aby znovu získal aspoň část popularity, která v posledních měsících šla ke dnu) prezident Hollande kladl důraz

na nutnost dát terorismu koherentní, jednomyslnou, jednotnou odpověď. Perspektiva jednoty však záhy utrpěla trhliny, neboť se objevily polemiky o tom, zda je vhodné, aby se republikánské manifestace svolané na neděli 11. ledna (a v souvislosti s níž se mluvilo o dvou milionech účastníků) účastnil i Front national. Důvod tahanic byl jasný: mnoha lidem se nelíbilo, že by strana, která zastává zobecněnou a nekritickou islamofobii, která má tendenci vidět ve všech muslimech přinejmenším potenciální teroristy, mohla kompromitovat obraz, který všichni chtěli zřetelně poskytnout. Obraz neochvějné vůle lidu vzepřít se terorismu, nikoliv kultuře, natož náboženskému vyznání. Jenže jak vyloučit z jednohlasného sboru národa politickou sílu, jež představuje jeden z jeho hlavních hlasů?

Ani to ještě nestačí. Nehledě na krutost masakru spáchaného v sídle Charlie Hebdo a na samotných osobách jeho obětí, v symbolické a koncepční rovině byl vlastně spáchán atentát na svobodu myšlení a slova. Položili jsme si však otázku, zda jsme si jisti, že současní francouzští politici s tím, jaká řešení volí, jsou schopni se opravdově a přesvědčivě postavit na obranu takto významné hodnoty? Sám Hollande, jenž to 8. ledna večer prohlašoval a zdůrazňoval, následujícího rána opravil svůj tah tím, že veřejnosti spěšně vzkázal, že „aby se usnadnilo policejní vyšetřování“ a aby teroristům nebylo poskytnuto „zviditelnění, jaké si přejí“, asi bude nutné uchýlit se k jakési formě mlčení tisku a dočasnému omezení svobody ve prospěch bezpečnosti. Ve Francii se tedy v roce 2015 vynořil tentýž problém, který se objevil ve Spojených státech před zhruba patnácti lety, tedy po 11. září: Je přípustné vzdát se ve jménu bezpečnosti nějakého toho kousku svobody? Problém je o to horší, že svobodná francouzská republika před několika měsíci zavedla zákon, který muslimským ženám zakazuje zahalovat si obličej na veřejnosti. Zakazování však nepotlačuje svobodu méně než opačná povinnost nosit zahalující šátek, která platí v určitých muslimských zemích. Francouzská republika tedy, také v souvislosti s takzvaným historickým revizionismem, vydala zákon, který se jeví jako plný předsudků nejenom vůči svobodě svě-

domí, ale také vůči svobodě vědeckého bádání. Jak to jde dohromady s nesmrtelnými principy, na něž je Marianne tak hrdá?

Tyto problémy měly nepříjemný dozvuk právě po republikánské manifestaci 11. ledna 2015. Té se zúčastnila i další nepohodlná osobnost francouzského světa, komik Dieudonné, který byl kvůli svému propalestinskému zaměření obviněn z antisemitismu. V otevřeném dopise adresovaném ministru vnitra Bernardu Cazeneueovi prohlásil: „Rok se mě stát snaží všemi prostředky zničit. Mediální lynč, zákaz mých představení, daňové kontroly, soudní úředníci, pronásledování... Se mnou a s mými blízkými bylo vedeno více než osmdesát procesů. A stát mě pořád dál pronásleduje. Rok se se mnou zachází jako s veřejným nepřítelem číslo jedna, přitom se jen snažím rozesmávat...“ To, co se bez omezení dovoľovalo a dovoľuje týdeníku Charlie Hebdo, je jiným jaksí upíráno. A samotný týdeník zasáhla řada polemik, když někdo připomněl, že před několika měsíci byl jeden novinář z týdeníku propuštěn, protože kritizoval některé stránky života bývalého prezidenta Sarkozyho (aktuální zpráva: Dieudonné byl znovu zatčen).

Další důvod k polemice vyplynul z rozdvojení jednotné manifestace, když centrem jedné z jejích částí se stala Synagogue de la Victoire, kde se obřad k uctění obětí z košer supermarketu nakonec soustředil na účast izraelského premiéra Netanjahua. Ten zřejmě Hollanda zaskočil a o jeho výzvě francouzským občanům židovské víry, aby se přestěhovali do Izraele, bezpečnější země a své skutečné vlasti, se velice rozpačitě diskutovalo.

V neposlední řadě nechyběl možná nevyslovený, avšak rozšířený protest proti samotnému úspěšnému mottu, jež vládlo bolestným pařížským dnům. Mnoho blogů a tweetů – v tomto soupeření na více frontách, které má také významnou výpočetně-technickou stránku – bylo značně rozdílných, některé dokonce nepokrytě zaujímaly opačné pozice. *Je ne suis pas Charlie*, prohlašovali bez okolků někteří katoličtí představitelé, kteří týdeníku Charlie Hebdo nedokáží prominout příliš velké množství bezbožných vtipů – po pravdě řečeno

málo vtipných a často velice vulgárních. Muslimům téměř závidí neústupnou tvrdost, s níž brání svoji víru, když reagují na urážení Koránu a Proroka, zatímco když si nějaký vtip dělá legraci z panenského porodu Panny Marie, kdy je nakreslena v „gynekologické“ pozici, považované za nevhodnou, křesťané si netroufají reagovat. To je, po pravdě řečeno, pouze problém křesťanů a nikoho jiného (to říkám jako katolík).

Nejrozhodněji však své rozpaky projevovali francouzští občané muslimské víry, asijského či afrického původu, ale i Evropané dávného rodu, kteří konvertovali víceméně nedávno. Během nedělní manifestace došlo k projevům solidarity a bratrství vůči muslimům, provázely je však i jiné, které vyjadřovaly ne-li přímo antipatii, tak přinejmenším odstup. Ten vychází z možná ne všeobecně rozšířeného, každopádně však běžného předsudku, podle něhož je v podstatě možné všechny muslimy jako takové podezírat ze sympatií nebo tichého schvalování islamistického terorismu. Odpovědi byly zdvižené transparenty mnoha manifestujících před velkou pařížskou mešitou, které směrem k teroristům hlásaly *pas en mon nom*. To je doslovný překlad hesla *not in my name*, jímž ve Spojených státech a ve Velké Británii lidé reagovali na bombardování, které Západ prováděl v Iráku a v Afghánistánu. Transparenty byly ve skutečnosti dvousečné: protestovaly proti terorismu, ale zároveň kritizovaly atmosféru plíživého podezírání, jíž se tito lidé cítili být obklopeni.

Atmosféru, která proniká i z teze románu Michela Houellebecqa *Soumission* (Podvolení), který někteří považovali za jednu z možných příčin teroristických atentátů ze 7., 8. a 9. ledna. Houellebecq, jehož román byl okamžitě přeložen také do italštiny, vyslovuje hypotézu, že ve Francii ve velice blízké budoucnosti – již za pár let – přivedou volby do čela republiky umírněného a rozumného muslimského prezidenta, který zemi něžně povede směrem k autoritářskému a patriarchálnímu údělu, s nímž mnozí katolíci – možná i pravíci – souhlasí. Zkrátka to bude další a významný krok k oné Eurábii, které se někteří obávají a kterou by ve skutečnosti možná uvítali právě ti, kteří se prezentují jako její nejzarputilejší odpůrci.

Houellebecqova literární fikce je však druhou stranou mince, kterou představuje situace (a ta už je reálná), kdy došlo k dosud nebyvalému sblížení jisté části levice – té, která je nejvíce nepokrytě liberální, a má tedy v oblibě časopis Charlie Hebdo a cítí se jím být reprezentována – s jistou částí pravice – tou, jež je kvůli zakořeněnému a nerozumnému předsudku protiislámská a zároveň velmi konzervativní. A toto sblížení nastalo na základě živého a zároveň odlišně motivovaného nepřátelství vůči fundamentalistickému islámu, jenž je považován v podstatě za krajní, ale také nejautentičtější a nejhlubší výraz muslimské víry.

„Jsme ve válce.“ To říkali mnozí. Předpověděl to již papež František svými výroky o „třetí světové válce“. U nás to opakoval Umberto Eco. V časopise *Le Point* z 15. ledna 2015, který obsahuje souhrn konzistentních a z mnoha pohledů rozdílných názorů – od Orhana Pamuka po Salmana Rushdieho, od Luíse Sepúlvedy přes Jeana Delumeaua po André Glucksmanna –, „Velký stařec“ z Académie Française Jean d’Ormesson odhodlaně prohlásil: „Le monde change autour de nous. Nous sommes en guerre. Non contre l’Islam, mais contre le terrorisme. Il n’est pas question d’entreprendre une guerre de religions. Mais il faut affronter avec détermination et courage une guerre des droits de l’homme contre l’intolérance, une guerre des libertés contre la barbarie.“¹

Přesně tak. Ale právě to je problém. Ormessonova velmi vznešená slova jako taková právě nejen že problém neřeší, naopak před námi dokořán otevírají jeho nové, jako propast hluboké aspekty. Tato válka je tedy prý válkou proti terorismu – jenže jak, a především proč se z lidí stávají teroristé? A jak se dá identifikovat armáda, která je nejen skrytá, ale dokonce má více tváří, které si možná navzájem protiřečí? Jestliže teroristické pomocné síly sahají od stoupenců nihilistického intelektuálství toho typu, o němž mluvil Glucksmann (v Itálii se zjistilo, že jeden vzorný student ze Scuola Normale Superiore byl

---

¹ „Svět kolem nás se mění. Jsme ve válce. Ne proti islámu, nýbrž proti terorismu. Nejde o to, pouštět se do náboženské války, ale spíše odhodlaně a odvážně vést válku za lidská práva proti intoleranci, válku svobody proti barbarství.“

členem džihádistického uskupení), až po lumpenproletáře naverbované v zátokách sociálně vyloučených a chudých předměstí a dokonce ve vězeních, jak oddělit jejich činnost vykonavatelů (i když v praxi možná často jednájí samostatně) od těch, kdo jim dávají příkazy, a od těch, kteří to financují a mohou se skrývat i v elitářských zákoutích muslimského světa, například v emirátech na Arabském poloostrově? Večer 9. ledna na televizním kanálu France 2 vyzval nejuznávanější francouzský specialista na islám, politolog Gilles Kepel, k obezřetnosti. Pozor, řekl, „válka proti teroru“, kterou vedl Bush jr. od roku 2001 do roku 2008, nám nadělila napadení Afghánistánu a Iráku se všemi jejich neblahými důsledky. Tehdy měl však fundamentalistický islám tvář saúdských a jemenských guerillových bojovníků, nejprve spojenců a později nejzarputilejších nepřátel Spojených států. Ale dnes – v éře Twitteru – slovo džihádista proniká na periferie, do nejubožejších záhybů společnosti blahobytu, která už není, co bývala, a proměňuje se v nemožný apokalyptický sen o vykoupení a odplatě. Stále častěji před sebou máme lumpenteroristy, které pro jejich krvavou věc získalo fanatické kázání, přenášené velice sofistikovanými IT nástroji. Naše citlivost, jež vychází, možná nevysloveně, z myšlenky pokroku nevratně směřujícího ke stále širším formám sociálních, občanských a kulturních výdobytků, se špatně smíruje s myšlenkou, že by „Boží pomsta“, která z mnoha pohledů charakterizovala a charakterizuje přelom 20. a 21. století, sama o sobě mohla být důkazem, byť pouze částečného, úpadku světského moderního světa. Věřili jsme a možná doufali, že pokrok, věda, technika, zlepšování sociálních podmínek svým vítězným tažením dostane „potřebu Božského“ do krize a postupně způsobí, že tato potřeba u lidského rodu zmizí. Kde se stala chyba?

Jestliže jsme zabředli do války, v níž je těžké rozpoznat proti sobě stojící šiky, musíme říci, že dosud se v kritické rovině dostatečně neanalyzovaly důvody, jež vedou k tomu, že se člověk stane teroristou. Hledat je ve fanatismu je nejenom obecné a abstraktní, ale především tautologické. To, co západní média dosud téměř vždy zamlčovala a dokonce možná popírala, je sociální aspekt džihádistic-

kého kázání, jenž také souvisí s jeho apokalyptickou konotací. Abychom důkladně pochopili úspěch hnutí, jakými jsou šíitský Hizballáh a sunnitský Hamás – která se obě jednoznačně vyjádřila, že pařížské atentáty rozhodně odsuzují –, nám brání neznalost nebo podcenění jejich sociální složky. To, co možná vede mnohé muslimy, zvláště mladé a velice mladé – mezi nimiž jsou konvertité ze Západu, kteří dnes v islámu evidentně nacházejí to, co předevedím jejich otcové a včera jejich starší bratři nacházeli v politicko-utopistickém extrémismu nebo ve zdánlivě osvobozující cestě drog – ke snaze narukovat do džihádistických jednotek, není nenávisť k Západu chápanému jako kultura svobody a lidských práv. Je to zjištění, že tato kultura, formálně vyznávaná a dokonce okázale předváděná, v reálu splývá s represemi a vykořisťováním, vyjadřujícími splet' zájmů západních států, nadnárodních *lobbies* a různě zkorumpovaných vládnoucích elit muslimských zemí. Ve světě, kterému na celosvětové úrovni vládne proces narůstající koncentrace bohatství a zároveň chudnutí, proletarizace a přímo lumpenproletarizace těch, kteří svého času byli označováni jako nižší společenské třídy, může žízeň a hlad po spravedlnosti dobře nabýt rysy džihádu, který chce Bůh. Že džihádisticou propagandou živí nejenom univerzalistické a apokalyptické nábožensko-politické vize, ale také naléhání na sociální spravedlnost, se u nás málokdy říká.

Na druhou stranu toto mlčení, toto podceňování je logické. My si raději myslíme, že ten, kdo se prohlašuje za našeho nepřítele, nás nenávidí, protože je fanatik, než abychom si položili otázku, jestli náhodou přinejmenším část jeho nenávisťi nevychází z toho, že si uvědomuje stav vysílení a bídy, který je důsledkem staletého vykořisťování. Přitom naše bohatství vyplývá ze systematického odčerpávání přírodního bohatství, které naše nadnárodní společnosti způsobují zemím, jejichž zdroje jsou sice ohromné, ale na jejich obyvatele to nemá dopad. A když, tak jen ve směšné míře.

V Paříži v těch dnech nebylo veselo. Když pominula téměř paradoxně, ne-li hystericky slavnostní atmosféra manifestace v neděli 11. ledna, Paříž znovu nabyla všech svých nejtemnějších odstínů

olověně šedého nebe, jak je známe z Pucciniho díla, zatímco radostná a pyšná trikolóra Francouzské revoluce a Napoleona visela teskně obtočená kolem tyče, připevněná černou smuteční páskou. Tragická událost vlastně navázala na dlouhé období nejistoty a sklíčenosti. I Pařížané se cítí být den ode dne chudší, tak trochu jako my všichni v této fázi hluboké krize eura a Evropy. A mladí nezaměstnaní nebo jen částečně zaměstnaní muslimové, které na předměstích a ve vězeních dostihl drsný sen o odplatě v podobě svaté války, si už neumějí představit zítřek v podobě vykoupení čestnou a namáhavou cestou práce a postupného úspěchu ve společnosti, jež byla nejprve nepřátelská, potom obdivovaná a otevřená jejich podnikavosti a úspěchu. To všechno je jen dávná vzpomínka na něco, v co se kdysi dalo věřit, teď už ale ne. A tak prahnou po ráji ve stínu mečů.

Jestliže Glucksmann pranýřuje nihilismus teroristických aspirantů a odsuzuje skutečnost, že Evropané „ohlušujícím mlčením“ akceptovali, aby džihádističtí kazatelé vyslovovali své *fatwy*, dokazuje to, že si nikdy nevšiml, že tato kázání pranýřovala jiný nihilismus, a sice nihilismus západní společnosti jednostranně zaměřené na zisk a na primát individualismu postrádajícího pravidla a hranice. A nihilistická byla i svoboda, kterou reprezentoval tým časopisu Charlie Hebdo a která si nárokovala a pravděpodobně si dál bude nárokovat právo moci na kohokoliv vzít rákosku satiry, a to na základě apriorní rovnosti osobního názoru, politického vyjádření a náboženského vyznání. Ne náhodou podtitul Charlie Hebdo zní *Journal irresponsable* (nezodpovědné noviny). Jeho svoboda není ani tak svobodou podle Voltaira a Rousseaua, jako spíše svobodou podle markýze de Sade. Svobodou bohatých a silných, pro něž ostatní jsou opovrženými předměty, jakkoli nám pokrytecká humanitární rétorika, v níž se v našem každodenním životě pohybuje, brání ne-li si to uvědomit, tak přinejmenším to vyslovit. Zjevně jsme zapomněli, že každý, kdo se domnívá, že principy, na nichž on osobně staví, jsou jediné univerzální, zatímco principy ostatních jsou jen směšné formy pověřivosti nebo fanatismu, se dopouští omylu, který by velký Evro-

pan a antropolog Claude Lévi-Strauss označil jako „západocentrismus“ (nebo možná „modernocentrismus“).

Pokračujme však v nepříjemné analýze paradoxů a protimluvů, jež se vynořily v krvavé brázdě pařížských událostí. „Jsme ve válce,“ prohlašovali mnozí obřadně po atentátu. Potřebovali jsme ten krvavý důkaz, abychom si to uvědomili? Bez ohledu na dobovačnou, vykořisťovatelskou politiku – a možná také politiku civilizační, rozhodně však utlačovatelskou –, již Evropané posledních pět set let praktikovali na zbytku světa, jsme tak roztržití, že jsme si nevšimli, že poslední desetiletí byla nepřetržitou sérií vojenských operací na Blízkém a Středním východě? Byly to třeba „mezinárodní policejní“ a „humanitární zásahy“ či „exportování demokracie“, vedené západními zeměmi – a Sarkozyho a Hollandeova Francie v posledních letech byla v tomto ohledu v první linii. Je rozumné dívat se v televizi na západní letadla, jak bombardují země a města a možná masakrují bezbranné obyvatelstvo, a myslet si přitom, že válečný stav, který se nám ukazuje před očima, se nikdy nemůže nějakým způsobem obrátit proti nám? Nebo jsme zapomněli na princip – který také nádherně potvrdili stoupenci evropského protinacistického odboje –, podle něhož v případě „asymetrické války“ je terorismus jedinou účinnou zbraní v rukou těch, kteří nemají jiné zbraně, jimiž by se bránili? Nebo přehlízíme skutečnost, že zabití stovek lidí – včetně žen a dětí – jednou ranou za použití dronu, který nám umožní, že neriskujeme jedinou ztrátu na naší straně, je jiná, ale nikoli méně závažná forma terorismu, než když lumpenterista postřelí nevinné kalašnikovem?

Pak zůstává naprosto legitimní, abychom si uvnitř islámu vybírali naše spojence v šiku, který rádi nazýváme umírněný (a do něhož jsme zvyklí zahrnovat, když a dokud se nám to hodí, také diktátory, pokud vedou pro nás výhodnou politiku, a dokonce emíry ze Zálivu, kteří nařizují ženám, aby se zcela zahalovaly, a zakazují jim chodit do školy a řídit auto). Ale jestliže jsme opravdu ve válce, zaujměme vůči ní moderní postoj bez předsudků. Zaprvé akceptujme, že nepřítel není z definice ani d'ábel, ani nestvůra, nýbrž někdo jako my, a že sleduje –

možná občas udělá chybu a někdy spáchá zločin – obdobný cíl jako my: tedy vyhrát. *À la guerre, comme à la guerre*. Válka je válka.

Válka, která s sebou samozřejmě nese smrt. Také tři pařížští atentátníci zemřeli a jejich ideologie mučednictví, kterou vyznávají stoupení mnoha skupin, které se poznávají v al-Káidě a jejichž hesla vyvolávají tak zblízka *mori lucrum* (smrt je pro mne zisk) sv. Pavla, tak byla svým způsobem naplněna. Jistě se nedalo čekat, že je někdo uzná za hodna když ne uctivé, tak alespoň soucitné vzpomínky. Křesťanská pieta stranou, ta se právě týká pouze křesťanů. A přece bychom se tím měli zabývat pozorněji – i v našem zájmu. Příběhy jejich životů, jež k nám pronikají přes pohrdavý nezájem médií, hovoří jazykem utrpení, těžkého života: často nešťastné, osamělé dětství, poznamenané ponižujícím násilím, jež na nich bylo pácháno; chybějící vzdělání předcházející „vysoké škole zločinu“ čili vězení, které už je často také *madrasou* fundamentalistického islamismu; nezaměstnanost nebo jen částečná zaměstnanost; frustrující konfrontace vlastního vyloučení ze společnosti s nadbytkem města, které sice hostí i mnoho lidských tragédií, ale kde zdánlivě triumfuje bohatství a plýtvání; bombardování konzumními vzkazy, které šíří média, konfrontované s frustrující a ubohou realitou; nejméně v jednom případě (mám na mysli Coulibalyho) psychické poruchy, které vyvolávají nemoc, jejíž léčbě brání neznalost a bída; konečně falešné vykoupení v podobě fanatického kréda smrti, jež s islámem nemá nic společného – jakkoli se žíví jménem Boha, vyslovovaným v onom vzývání „Alláhu Akbar!“, které z jistých úst a za jistých okolností zní jako kletby –, spolu s několika verši z Koránu naučenými nazpaměť bez víry a nepochopenými, ani dobře promyšlenými.

Fanatici, bylo řečeno. Ale jak a proč se z člověka stane fanatic, a to až do té míry, že se z něj dokonce stane vrah? Fanatismus. Opravdu se můžeme spokojit s tímto vysvětlením, které nevysvětluje vůbec nic? A opravdu tolik lidí, z těch desítek tisíc Pařížanů a Francouzů, kteří plnili ulice a náměstí, aby dali najevo svůj odpor vůči terorismu a svoji hrdost svobodných občanů, kteří se nesehnou

před ozbrojenou hrozbou, ani na okamžik nenapadlo, že Paříž za tři dny zažila možná méně než jednu tisícinu úzkosti, strachu a bolesti, které v Gaze, v Bagdádu, v Kábulu a v tisících měst a zemí rozptýlených po Asii a Africe muslimové, židé i křesťané zažívají každý den? „Jsme ve válce,“ opakovali mnozí. Také papež František – jak jsme již řekli – to před několika měsíci prohlásil: Třetí světová válka už začala. Jenže ve válce mezi kým, ve válce proti komu? Francouzi si možná nevšimli, že jsou ve válce už od roku 2011, kdy prezident Sarkozy odhodlaně podpořil džihádistické milice v Libyi proti Kaddáfimu a potom prezident Hollande v Sýrii proti Asadovi (a to, zvláště v druhém případě, v přímém rozporu s doporučeními místních křesťanských církví)? I v Tripolisu, v Damašku, v Aleppu byli a pořád jsou mrtví. A je jich mnohem víc než těch po teroristickém útoku v Paříži před několika dny. Jsou města v Africe, Asii, Latinské Americe, která každý den prožívají tisícinásobek úzkosti, strachu, zoufalství, které Paříž prožívala tři dny; a tisíci- a vícenásobně víc je tam i mrtvých.

Některé indiskrétní informace odhalují, že drahé automatické zbraně, které použili bratři Kouachiové k zabití redaktorů Charlie Hebdo, se jim mohly dostat do rukou jako část financování, jež svého času francouzský stát poskytoval protikaddáfiovským a proti-asadovským džihádistům. Džihádistům, mezi nimiž bojují i někteří mladí Evropané, možná konvertité k islámu, kteří v džihádismu našli v pokroucené formě náhražku oné politické a náboženské výchovy, která se u nás už neprovozuje. To máme opravdu tak krátkou paměť? Opravdu jsme zapomněli, že už v sedmdesátých letech Američané v Afghánistánu použili proti Sovětům fundamentalistické válečníky-misionáře pocházející ze Saúdské Arábie a Jemenu, kterým dali přednost před přísnými a důslednými bojovníky velitele Masúda, stoupenci hrdého a neústupného, avšak také tolerantního islámu? Opravdu přehlízíme, že jedovaté býlí fundamentalismu jsme léta zalévali a pěstovali my ze Západu, než se v polovině devadesátých let vztahy pokazily? Vážně nevíme nic o tom, že ještě dnes džihádismus – jak al-Káidy, tak rivalský a konkurenční džihádismus Islámského

státu (IS)² chalífy al-Bagdádího – podporují a pomáhají mu, a ani ne příliš skrytě, některé emiráty Arabského poloostrova, které i přesto jsou našimi nejjistějšími spojenci, a také – a to především – finančními a obchodními partnery? Je pravda, jak někdo řekl, že *pecunia non olet*, peníze nesmrdí. A přece aspoň ropa by měla.

Ale zatím je nás příliš málo, kteří o tom všem mluvíme. Po pravdě nějaká ta kritika se začíná objevovat; jestli ne tolik mezi *opinion makers*, tak aspoň sem tam v nějakém tom blogu, sem tam v nějakém tom tweetu. I když nejběžnější pojetí bohužel pořád vítězí: krásné, prosté, čisté. A maniakální, odpudivé ve svém manicheismu, o němž člověk doufá, že je v něm aspoň zlý úmysl, protože jinak by bylo příliš hloupé. Pojetí Západu jako vlasti svobody a tolerance a toho Druhého jako strašlivého, monstrózního, krutého, a tudíž nelidského a protilidského Nepřítele. Fanatického nepřítele, a tedy postrádajícího jakékoli vysvětlení, nepochopitelného, a tudíž neospravedlnitelného, protože není hoden toho pochopení, jež neznamená ospravedlnění (jak se dá ospravedlnit vražda?), nýbrž kritické posouzení, schopnost proniknout do niterných mechanismů něčeho, čím s hrůzou pohrdáme. My ze Západu jsme se velmi rychle distancovali od všech chyb a jakéhokoli zločinu. Nanejvýš jsme ochotni je svalovat na nacismus (což je ale krok zpět do „temného středověku“) nebo na stalinismus (čímž se ale noříme do „krvavé utopie“) nebo ještě, ve snaze o trochu hlubší historickou perspektivu, na *conquistadores*. Ale jinak tma a mlha – o stoletích loupeží, otrokářství, systematického vykrádání surovin a pracovní síly, o hromadách hanebností, které jsme přikryli laskavou rouškou lidských práv a volnosti-rovnosti-bratrství, která ve skutečnosti začínala u nás a námi končila, jejímiž výhradními subjekty a objekty jsme zákonitě byli my, přinejmenším *de facto*. Také „pracující celého světa“, které Marx a Engels vyzývali, aby se spojili, byli v podstatě – jak jsme již poznamenali – pracující z trojúhelníku mezi Paříží, Berlínem a Londýnem. Byli z nich vyloučení

---

² Ke vzniku tohoto pojmenování se vrátíme níže, str. 41.

egyptští feláhové a afghánští pastýři, ale dokonce i kampánští rolníci a řečtí vinaři.

To je důvod, proč osobně hluboce respektuji oběť redaktorů a kreslířů z Charlie Hebdo a cítím se solidárním a dojatým účastníkem bolesti jejich rodin. Přesto, ačkoli je považuji za nepochybnou součást té západoevropské kultury, která je i mojí kulturou, neztotožňuji se s jejich viděním světa a hlásím se o své právo to jasně prohlásit. Oni byli a jejich kolegové a společníci pořád jsou zastánci neomezené individuální svobody nesnášející hranice a pravidla; „sadistické“ (v etymologickém významu toho slova) svobody, která ostatně v evropské civilizaci vůbec není jediným modelem. Existuje i aristotelský a kantovský model zodpovědné svobody, která končí tam, kde začíná svoboda druhých; tyto modely rozlišují „svobodu *koho*“, „svobodu *od*“ a „svobodu *pro*“. Taková svoboda se pyšně nedomnívá, že by mohla stavět na hodnotách, které byly jednostranně prohlášeny za univerzální, ale která, pamětliva učení Clauda Léviho-Strausse, si uvědomuje, že neméně univerzální, a tudíž hodna respektu je jakákoli jiná hodnota, již uznávají jiné kultury, než je ta naše; jiné, ne nižší. Svoboda, která nešlape po svobodách druhých. Svoboda, která ví, že nemůže postupovat bez spravedlnosti. Což dnes, a když jsme v procesu globalizace došli tam, kde jsme, musí znamenat, že přijmeme perspektivu přerozdělení bohatství.

To je problém, který po neblahém roce 2003, kdy došlo k iráckému dobrodružství, jasně nastínil Noam Chomsky v knize *Hegemonie, nebo přežití. Americké tažení za globální nadvládou*. Prezident Obama se pařížské manifestace 11. ledna nezúčastnil. Někteří jej obviňovali, že promeškal příležitost, že udělal chybu. Buď jak buď, jeho nepřítomnost byla výmluvná. V dobách již nevratného multilateralismu se otázka hegemonie už netýká Spojených států amerických, nebo každopádně ne jenom jich. A právě tato *global dominance* vyplývá z hloubky toho, co někdo jiný neobratně nazval *clash of civilizations*, střet civilizací.

Náboženská vyznání mohou být také vzývána jako alibi pro tento střet. A někdo z nádeníků islámského terorismu, jakož i z nádeníků

zabedněné západní islamofobie, si dokonce může myslet, že jsou jeho faktickou příčinou. Ale skutečné důvody již rozpoutaného světového konfliktu spočívají ve střetu mezi brutální touhou po moci těch, kteří dnes mají v rukou kontrolu nad planetou, a hladem a žízni po spravedlnosti, které podněcují, zčásti ještě nevědomky, ty, jež Toni Negri svého času nazval „zástupy“. Příliš velký počet „psanců této země“, jejichž existenci už nemůžeme ignorovat, když kvůli ničemu jinému, tak proto, že oni se naučili nás brát ne jako to, co si myslíme, že jsme – „civilizace lidských práv“ –, nýbrž jako to, co jsme. Už neignorují ani to, co jsme udělali a co stále děláme, ani úroveň života a prosperity, jichž nám umožnila dosáhnout naše nadvláda nad světem, ani cenu v podobě utrpení a bídy, kterou kvůli tomu lidský rod musel zaplatit.

POZNÁMKA AUTORA

Ve svém univerzitním koutku jsem dlouho pečoval o zahrádku, kterou tvořily křížové cesty, putování, legendy a vyprávění, které takzvaný Východ předal takzvanému Západu, a především – a to byla nejpoutavější část – „migrace symbolů“. Tyto zájmy mi samozřejmě zajistily prestižní přátele, jako jsou Tiziano Terzani, Fosco Maraini, Michele Piccirillo, Joshua Prawer, Benjamin Z. Kedar, Roberto Bonfil, Mahmoud Salem Elsheikh, Biancamaria Scarcia Amoretti, Paolo Branca, Massimo Campanini a mnoho jiných (dokonce, a přece ano!, je mezi nimi Tariq Ramadan...); avšak mnozí mí věhlasnější a ostřílenější kolegové mi pořád opakovali svůj prozíravý refrén: „Koho to podle tebe zajímá?“

Nicméně, ať naštěstí či naneštěstí, nečekaně přišel rok 1979 a s ním triumf imáma Chomejního v Íránu, pak diskutované a z mnoha pohledů záhadné a alarmující „znovuzrození islámu“, poté se objevil složitý fenomén fundamentalismu-islamismu-džihádismu (řikajte mu, jak chcete). Potom přišla ještě afghánská krize, krize balkánská, irácká, pak zase afghánská, potom znovu irácká, nemluvě o tom všem, co se dělo v Africe a v jihovýchodní Asii, a už vůbec o izraelsko-pales-

tinské *affaire*. Ta mě znepokojovala – a znepokojuje – daleko víc než ty ostatní, protože zasahuje zemi, kterou miluji nejvíce na světě a postihuje mnoho mých přátel sešikovaných v jednom nebo druhém z mnoha zákopů, které byly vykopány v zemi toho nekonečného konfliktu. Přátel, kteří často bojují v proti sobě stojících šicích, i když – a to vím jistě, jsem o tom vnitřně přesvědčen, a dokonce bych to mohl dokázat, ale nechci ani nemohu to udělat, jelikož nikdo z nich by to nechtěl – jejich nejniternější, nejupřímnější a nejtrýznivější touha směřuje k míru a lásce.

Zaražen intenzitou, tragičností a významem událostí, které se na nás valily a nepřetržitě hrozily, že nás zasáhnou, ale které zase strhla vlna následujících událostí a stáhla je na dno zapomnění, jež si nezaslouží a které si nemůžeme dovolit akceptovat, jsem přijal výzvu; ač s prostředky tak neadekvátními, až vypadají směšně. Rok jsem shromažďoval a komentoval zprávy, týden za týdnem a pokaždé, když jsem je znovu pročítal, divil jsem se a zoufal si, jak neuvěřitelně nestálá je naše paměť.

Giuseppe Laterza, s nímž se přátelím už přes třicet let, obětoval trochu svého času a přečetl si některé z těchto útržků nedávné minulosti, přítomnosti a možná dokonce budoucnosti, které jsem každý týden zasíval ve svých *Minima Cardiniana*. A napadlo ho, že by z toho mohlo vzniknout něco, co by přinejmenším co do záměru mělo být něco jiného než jen *instant book* (možná by mohlo obsahovat o něco méně údajů a o něco více úvah).

Jsem Giuseppemu vděčný za náklonnost a důvěru. Nevím, jestli měl dobrý nos – obávám se, že ne, ale doufám, že ano, a děkuji mu.